

7. Титаренко Т. А. О содержании правосознания. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. Омск, 2010. № 4 (43). С. 15–18.
8. Панченко А. М., Канина А. И. Правовая психология как элемент правового сознания сотрудников органов безопасности. *Вестник университета*. Москва, 2014. № 20. С. 339–342.
9. Кученев А. В. Современное понимание и структура правосознания. *Вестник Московского университета МВД России*. Москва, 2017. № 1. С. 22–25.
10. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства : монографія. Київ : МП Леся, 2012. 400 с.
11. Цыганкова Д. Ю. Правовая идеология: аспекты понимания. *Вестник Московского университета МВД России*. Москва, 2010. № 8. С. 183–185.
12. Толстенко В. Правова ідеологія в процесі формування правової культури: проблеми теорії і практики. *Юридична Україна*. Київ, 2009. № 4. С. 18–24.
13. Максимова И. М. Правосознание как источник правового поведения личности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Тамбов, 2005. 181 с.

Оверчук Михайло Вікторович,
заступник начальника сектору
Головного управління Національної
поліції в Київській області,
майор поліції

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ГЕНЕЗИСУ ЮРИДИЧНОЇ ДУМКИ ЩОДО ОЗНАК ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

До найважливіших завдань, що стоять перед державою та суспільством на сучасному етапі його розвитку, належить забезпечення можливостей реалізації прав і свобод людини й громадянина. Вирішення цього завдання зумовлюється різноманітними факторами, серед яких важливе місце займає утвердження законності й правопорядку, що можливо лише в тому разі, якщо правомірна поведінка суб'єктів правовідносин стане нормою їх життя.

Генезис юридичної думки щодо ознак правомірної поведінки, вчені розглядають з трьох напрямів: дуалістичний, змістовий і множинний.

1. Дуалістичний. Вчені В.М. Кудрявцев й В.П. Казимирчук у загальних рисах охарактеризував категорію правомірної поведінки, де відносять правомірну поведінку до найважливіших проблем сьогодення [3, с. 37].

Отже, ознаки правомірної поведінки, які виділяють вчені є суспільно-корисною соціальною поведінкою, оскільки забезпечує гармонійність та організованість громадського життя, втілена в юридичну форму – відповідає вимогам і принципам права, підконтрольність правомірної поведінки державі, здатність правомірної поведінки викликати юридичні наслідки, має свідомо

вольовий характер, який виражається в вигляді дії чи бездіяльності, гарантується та охороняється державою.

2. Змістовий. Науковцями С.С. Алексєєвим та С.І. Архиповим запропоновані ознаки правомірної поведінки: а) має соціальну значимість для суспільства. Вчинки людей вплетені в систему суспільних відносин і тому впливають на неї. У силу своєї соціальної значущості всякий вчинок несе за собою реакцію оточуючого середовища; б) її психологізм, суб'єктивність. Вона обумовлена тим, що людина наділена свідомістю та волею й контролює свою поведінку. Здійснюючи певні дії в правовій сфері, суб'єкт співвідносить її з нормами та цінностями, аналізує її з позицій того, яку користь він принесе суспільству. Залежно від цього й приймається рішення, визначається напрям і інтенсивність поведінки. Ця сторона пов'язана з відношенням особи до своїх дій та їх наслідків і становить суб'єктивну сторону поведінки; в) юридична ознака, яка включає в себе: по-перше, її правову регламентацію, тобто поведінка має в своєму підґрунті як зовнішні, так і внутрішні сторони, що відображаються в правових приписах; по-друге, підконтрольність державі в особі її правозастосовних і правоохоронних органів, тобто держава передбачає гарантії охорони правомірної поведінки; по-третє правомірна поведінка тягне за собою юридичні наслідки [2, с. 204].

Науковці М.С. Кельман та О.Г. Мурашин зазначають, що правомірній поведінці притаманні такі ознаки, як соціальна значущість, психологізм. Разом із тим поведінка людини в правовій сфері має специфічні, юридичні ознаки, що характеризують її як правомірну й визначається зв'язком поведінки з правом, правовим регулюванням: правова регламентація, підконтрольність її державі, юридичні наслідки [4, с. 253].

3. Множинний підхід. Учені А.С. Шабурова, Р.Т. Мухасва, В.В. Касьянова та В.Н. Нечіпуренка, Н.В. Теремцова до основних ознак правомірної поведінки відносять: суспільну корисність, психологізм, правову регламентацію правомірної поведінки, її підконтрольність державі, здатність правомірної поведінки нести юридичні наслідки [5, с. 153; 6; 7; 8; 9; 10; 11, с. 456 – 478].

На нашу думку, необхідно виділяти наступні ознаки правомірної поведінки: соціальна значущість правомірної поведінки; підконтрольність поведінки свідомості та волі особи; чітка регламентованість правомірної поведінки; підконтрольність державі; здатність тягнути за собою юридичні наслідки.

Звідси слідує, що першою ознакою правомірної поведінки є її соціальна користь. Правомірна поведінка позитивно оцінюється з боку індивідів, суспільства та держави й відповідає їх інтересам, адже, акти правомірної поведінки не порушують прав і свобод інших людей та правопорядок у цілому. Правомірна поведінка дозволяє людині досягти поставленої мети в межах права за допомогою правових засобів. Отже, з точки зору інтересів суспільства правомірна поведінка оцінюється як корисна, вона забезпечує організованість і гармонійність громадського життя.

Другою ознакою є підконтрольність поведінки свідомості та волі особи. Право, як відомо, здатне впливати тільки на таку поведінку людини, яка має

усвідомлений характер і контролюється волею людини. Вчиняючи ту чи іншу дію в правовій сфері, суб'єкт співвідносить її з тими нормами та цінностями, що існують, аналізує її з позиції того, яку користь він набуде для суспільства, собі та іншим людям. Внаслідок цього правомірна поведінка, що не контрольована свідомістю і волею людини, не може бути об'єктом правового впливу. На нашу думку, діяння, що вчиняються, не мають свідомо-вольового характеру, не охоплюються поняттям правомірної поведінки, вони є поведінкою в фізіологічному або будь-якому іншому розумінні, але не є поведінкою в цілях правового регулювання.

Третьою ознакою є чітка регламентованість правомірної поведінки, тобто за допомогою норм права впроваджується в життя суспільно корисна поведінка та витісняється небажана. Правомірна поведінка повинна відповідати таким вимогам, що містяться лише в нормі права. Чітка регламентованість, насамперед, передбачає, що зовнішні і внутрішні властивості поведінки, передбаченої правом, детально описані в законі чи інших нормативно правових актах та чітко обмежені. Ці обмеження, з однієї сторони, відображають реальні можливості регулювання людської поведінки правовими засобами, а з іншої – гарантують від зайвого втручання в життя людини державних органів, громадських організацій, трудових колективів, окремих громадян.

Четвертою ознакою правомірної поведінки є її підконтрольність державі. Держава, регулюючи поведінку людини та оцінюючи її як правомірну, встановлює їй відповідні правові наслідки, зокрема, правові гарантії для правомірної поведінки, створює відповідні умови, використовує досить різноманітні заохочувально-стимулюючі заходи, впливаючи на відповідні мотиваційні механізми правомірної поведінки.

П'ятою ознакою є здатність правомірної поведінки тягнути за собою юридичні наслідки. В умовах розширення меж загальнодозволеного регулювання, коли «дозволено все, що не заборонено законом», можна припустити, що будь-яка поведінка, яка не заборонена нормами права, є правовою. Проте суб'єкти можуть робити такі вчинки, які, хоча й не заборонені правом, однак і не тягнуть за собою будь-яких юридичних наслідків. Оскільки така поведінка є юридично нейтральною – вона не може вважатись правовою.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що правомірна поведінка – це суспільно корисна поведінка, яка відповідає приписам норм права, тобто суб'єктивним правам та юридичним обов'язкам, що виникають на їх основі.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Алексеев С. С., Архипов С. И. Теория государства и права. Москва : Норма, 1998. 456 с.
3. Кудрявцев В. Н., Казимирчук В. П. Современная социология права : учеб. Москва : Юристъ, 1995. 297 с.

4. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підруч. Київ : Кондор, 2006. 478 с.
5. Касьянов В. В., Нечипуренко В. М. Соціологія права : навч. посіб. Вид. 2-е. Ростов н/Д : Фенікс, 2002. 480 с.
6. Теремцова Н. В. Актуальні питання щодо проблеми правомірної поведінки людини та юридична відповідальність. *Наше право*. Київ, 2010. № 2. Ч. 2. С. 97–101.
7. Теремцова Н. В. Природа правомірної поведінки людини (культура поведінки людини, механізм індивідуальної поведінки, антисуспільна поведінка, конформістська поведінка). *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія, Соціологія, Право*. Київ, 2010. № 2 (6). С. 167–171.
8. Теремцова Н. В. Особливості юридичної відповідальності у контексті правомірної та протиправної поведінки: соціальний аспект. *Соціологія права*. Київ, 2014. № 1–2 (7–8). С. 111–117.
9. Теремцова Н. В. Проблеми реалізації норм права щодо правомірної поведінки. *Альманах права. Право і процес: складові забезпечення в сучасних умовах*. Вип. 7. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. С. 245–248.
10. Теремцова Н. В. Матеріали кращих виступів та доповідей на семінарі з предмету «Теорія права» студ. юрид. фак. КНУ ім. Т. Шевченка. Вип. I «Теорія права та держави» / За заг. ред. Н. В. Теремцової. Київ, 2011. 132 с.
11. Відповідальність у публічному праві : монографія / П. Андрушко та ін. / За заг. ред. І. Безклубого. Київ : Грамота, 2014. 496 с.

Оверчук Олена Миколаївна,
аспірант юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ДО ПРОБЛЕМИ МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Процес механізму міжнародної правотворчості характеризується суттєвими складнощами та специфікою за відсутністю на міжнародному рівні єдиного законодавчого органу або єдиного правового акта, що регламентує сам процес. Суб'єктами міжнародної правотворчості виступають держави самостійно або за участю міжнародних організацій, які самі за своїм бажанням встановлюють правомірні способи і правила створення норм права, а також змінюють їх з метою адаптації до умов міжнародної дійсності.

На теперішній час, коли більшість держав світу усвідомили необхідність об'єднати свої зусилля для забезпечення режиму міжнародної правомірності, завдання підвищення ефективності та якості правових актів набуває все